

ГРОШІ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ВИНИКНЕННЯ СВІТОВИХ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Стаття присвячена одному з найважливіших макроекономічних параметрів, який має надзвичайний вплив на стан економіки будь-якої країни, а саме інфляції. Явище інфляції, відоме ще з часів IV-III ст. до н.е., коли срібло стало грошовим товаром світового рівня, сьогодні не тільки не втратило своєї актуальності, а навпаки, стало, мабуть, ще більш важливим та впливовим на рівень світової економічної стабільності.

Article is devoted to one of the most important macroeconomic parameters which has a unique influence on economic state of any country, namely - inflation. The phenomenon of inflation, known from IV-III BC, when silver has become money goods of international level, today not only has not lost its importance, but has become even more important and influential on the level of the international economic stability.

Економічна наука, особливо коли це стосується перехідного періоду, перш за все вивчає економічні відносини та закономірності становлення відтворювальних процесів виробництва, ефективність основних напрямків розвитку продуктивних сил та забезпечення життєдіяльності суспільства за умов переходу до ринкових відносин. Глибокий аналіз стану економіки України та досвід багатьох інших країн свідчать, що успіху можна досягти лише за умов органічного поєднання теоретичних моделей та практично-політичних заходів.

Як правило, перехід до ринкових реформ господарювання супроводжується більш або менш тривалим спадом. І саме на такому етапі розвитку держави особливого значення набуває державна економічна політика, яка має створювати сприятливі макроекономічні умови для активізації всіх учасників та всіх напрямків господарської діяльності, особливо у сферах виробництва та банківської справи.

Одним з найважливіших макроекономічних параметрів, які мають надзвичайний вплив на стан економіки, є інфляція. Інфляція (від латинського *inflatio* – роздувати) – це процес знецінення грошей, який відбувається внаслідок перевищення кількості грошових знаків, перебуваючих в обігу, над сумою товарних цін. Явище інфляції відомо ще з часів IV-III ст. до н.е., коли срібло стало грошовим товаром світового рівня. Але поступово відбувалося знецінення грошей внаслідок втрати довіри до монет, у які в процесі карбування вкладалося менше металу, чим було необхідно у порівнянні з офіційно встановленою кількістю, або як наслідок зменшення вартості виробництва золота. Така інфляція була, як правило, досить обмежена.

В період нижчої стадії розвитку капіталізму, початок XVI – кінець XIX століть, інфляція спостерігалася лише під час війн. У цей період держава вдавалася до надмірної емісії паперових грошей і припиняла їх обмін на золото. XIX ст. відзначено двома періодами загального підвищення цін: у перші два десятиріччя під впливом наполеонівських війн та у 50-70-ті роки під час кримської, франко-пруської та громадянської війни у США. Але по закінченню війн ціни знижувались до передвоєнного рівня. Це було зумовлено пануванням золотого стандарту, завдяки якому паперові гроші вільно обмінювались на золото, що у свою чергу запобігало переповненню каналів грошового обігу.

Епоха золотого стандарту, або як ще її називають золотого монометалізму, була відзначена особливим розвитком металевого грошового обігу. Найбільшого розвитку вона набула у 20-ті роки XIX століття в Англії та трохи пізніше, у 70-ті роки, на міжнародному просторі. Золотий монометалізм проіснував майже століття і поступився своїм місцем нерозмінним на золото кредитно-паперовим грошам.

У часи золотого стандарту золоті монети вільно вироблялися різними країнами і також вільно між ними обмінювались. Це все забезпечувало досить високу стійкість валютних курсів, бо ціна золота збігалася з золотим паритетом.

Раніше інфляція виникала здебільше у зв'язку з чеканкою неповноцінних монет (через порушення їх ваги та якості металу, з якого виготовлялись гроші), або у зв'язку з випуском в обіг мідних монет замість срібних без зміни їх вартості. Це призводило до знецінення грошей, до зниження грошових доходів та втрати довіри до грошей. Вже тоді помітили, що емісія таких грошей стала прибутковою справою.

Взагалі перші металеві гроші у вигляді монет почали карбувати у Китаї та країнах Близького Заходу приблизно у VIII-VII ст. до нашої ери. Виготовляли їх головним чином з міді. І тільки близько чотирьох тисяч років тому в Асирії почали карбувати золоті монети.

Використовували металеві гроші і на території Київської Русі. У IX-XI ст. це переважно були срібні та золоті монети, які почали виконувати роль обмінного еквіваленту замість високоякісного та досить цінного хутра різноманітних тварин, а саме куниць, білок т.і.

Однією з перших монет, які карбувалися у Київській Русі, була гривня – срібний злиток масою в півфунта.

У XII-XIII століттях гривні призначалися для значних фінансових операцій. Вони мали різноманітну форму та вагу. Гривні київського гатунку XI-XII століть мали форму шестиграного зливка, виробленого з срібла, вагою приблизно 160 грамів. Гривні, карбування XIII століття, мали таку ж форму та важили 196 грамів. Чернігівські гривні мали таку саму вагу, 196 грамів, та були ромбовидної форми.

Досить тривалий час в обігу використовували повноцінні монети. Їх реальний зміст відповідав їхній номінальній вартості. Справедливо вважалося, що емісія монет номінальною вартістю, меншою за їх металевий зміст, була обманом населення. Скарбницям окремих країн не дозволялося отримувати прибуток від випуску монет. За таких умов грошова одиниця була справжнім мірилом цін на основі власного вагового виміру.

Між тим, у багатьох країнах, де користувалися товарними грошима, існувала система біметалевого обігу, тобто паралельне функціонування золотих та срібних монет. Державою встановлювались фіксовані пропорції між їхніми номінальними значеннями.

На рубежі XIX-XX століть інфляція набула постійного та загального характеру, охопивши практично всі розвинуті країни. У багатьох країнах темпи її були високими, а у деяких навіть стрімкими. Проте, після 1914 року інфляція відбувалася за відсутності обігу золотих монет, а пізніше і нерозмінності монет на золото (після кризи 1929-1933 років).

Починаючи з 1924 року Великобританія, Франція та Японія завдяки значним золотим запасам впровадили золотозливковий стандарт, при якому банкноти обмінювались безпосередньо на золото в зливках. Так, наприклад, у Франції 215 тисяч франків можна було обміняти на золотий злинок вагою приблизно 12,7кг. Німеччина, Австрія, Данія та інші країни, які не володіли достатніми золотими запасами, були обмежені золотодевізним стандартом, коли банкноти спочатку повинні були обмінюватись на валюту країн, де існував золотозливковий стандарт, і тільки потім вже на золоті зливки. Але такий обмін відбувався, як правило, під час погашення дефіциту платіжного балансу.

Це все поступово призвело до заміни металевих грошей на паперові. Треба відзначити, що перші паперові гроші з'явилися ще у Китаї в VIII столітті. У Росії вони почали функціонувати у 1769 році під час царювання Катерини II.

Франція почала емісію паперових грошей у 1783 році. Віденський банк отримав право на емісію паперових грошей ще у 1762 році. А Велика Британія започаткувала обіг банкнотів наприкінці XVIII століття. І якщо спочатку випуск паперових грошей мав епізодичний характер, з 1771 року емісія паперових грошей почала відбуватися на регулярній основі.

Перебування паперових грошей в обігу було підпорядковано закону обігу паперових грошей. Суть цього закону полягала в тому, що кількість грошей в обігу повинна була дорівнювати кількості золотих грошей, необхідних для функціонування товарообігу. Кожна грошова паперова одиниця прирівнювалась до золотої і мала таку саму купівельну ціну, як і золота. Та-

ким чином, в основі грошової форми вартості лежало золото. Саме це обумовлювало дію закону обігу паперових грошей.

Давід Рікардо, приділяючи багато уваги аналізу грошей та проблемі грошового обігу, писав, що для надання паперовим грошам цінності необхідно, щоб їх кількість "регулювалась згідно з цінністю металу, який служить грошовою одиницею".

Появу паперових грошей зумовила функція грошей як міри вартості та засобів обігу, та у більшій мірі наявність так званих неповноцінних грошей (грошей, з меншим змістом золота та срібла, ніж це було необхідно).

Та це значною мірою становища не змінило. Вже на початку 30-их років ХХ століття золотий стандарт майже перестав існувати. У 1944 році Бреттон-Вудська міжнародна конференція, яка увійшла в історію завдяки утворенню під час її роботи міжнародного валютного фонду (МВФ), започаткувала нову валютну систему, основу на золотодоларовому стандарті. Головною валютою, через яку здійснювалися кінцеві міжнародні рахунки, було визнано долар США. Американський долар став ототожнювати золото в обігу. Це не було випадковим явищем, бо ще у 1934 році США взяли на себе зобов'язання здійснювати обмін доларів на золото у співвідношенні 35 американських доларів за 31,1035г золота, які відповідали старій мірі аптекарської ваги, відомої під назвою трійської унції. Таким чином, золотий паритет долара дорівнював 0,888671г золота.

Від того часу члени МВФ почали встановлювати курс своїх валют відносно до долара і тільки потім перераховувати його на золото. Але це продовжувалося не довго. Поступова інфляція та невідступаючий дефіцит платіжного балансу США призвели до втрати у 60-ті роки довіри до долару. На початку 70-тих років США вимушені були удатися до девальвації. Наприкінці 1971 року унція золота вже коштувала 38 доларів. Золотий паритет долара відповідно став дорівнювати 0,8185г золота. На початку 1973 року ціна на золото ще піднялася і стала дорівнювати 42,22 долари за унцію золота. Кількість золота, яка відповідала одному долару, стала ще менше, і була лише 0,7367г.

Все це призвело до того, що золотий вміст золота практично втратив своє значення. З 1971 року США відмовились від обміну доларів на золото, що поклало кінець існуванню золотодоларового стандарту. Будь-які операції з золотом почали здійснюватись відповідно з цінами вільного ринку і у 1978 році МВФ своїм рішенням відмінив офіційний золотий вміст долара. Тоді ж було введено плаваючий курс валют, який існує і зараз.

Золото і гроші відокремились одне від одного. Золото стало звичайним ринковим товаром, який вже не залежав від будь-якої валюти. Його ціна на вільному ринку почала регулюватися лише попитом на нього та його пропозицією. Майже те ж саме відбулося і з грошима. Цінність грошей почала визначатися не золотим вмістом, а їх купівельною спроможністю, їх попитом та пропозицією.

За часів існування золотомонетного стандарту гроші, які не були підтримані товарною масою, автоматично залишали сферу обігу, перетворюючись на скарб. І навпаки, коли потреба в грошах зростала, вони надходили зі скарбу, знов повертаючись у русло грошового обігу. За таких умов надлишок грошей був потенційно неможливий, бо процес нагромадження скарбів здійснював роль привідних та відвідних каналів грошового обігу залежно від стану виробництва.

Але поява паперових грошей повністю змінила економічні відносини у сфері обігу, збільшив ризик знецінення грошової одиниці. У свою чергу знецінення грошової одиниці призводить до втрати довіри майже всіх верств населення до держави, зменшується загальна сума заощаджень і вилучаються значні суми грошових коштів з грошового обігу, виникають диспропорції у відтворювальному процесі та, як наслідок, посилюються інфляційні процеси. Та щоб не зазнати збитків від можливого знецінення грошей, кожен суб'єкт економічних відносин намагається отримати реальні товари чи послуги, спрямовуючи вже знецінені у певній мірі гроші обратно у сферу обігу, переповнюючи грошима канали обігу, що призводить до ще більшого їх знецінення.

Грошовий обіг здійснюється у межах грошової системи країни, обслуговуючи обіг суспільного сукупного продукту та відтворення робочої сили. Регулювання процесів грошового

обігу відбувається на основі законів грошового обігу. Грошова маса відіграє головну роль у підтриманні рівноваги в економіці та збалансованості попиту та пропозиції.

На стан рівноваги товарної та грошової маси впливають три головні фактори: кількість проданих товарів, рівень цін та швидкість обертання грошової одиниці. Ці фактори перебувають у безпосередній залежності від стану виробництва, від рівня суспільного поділу праці та від продуктивності праці. Таким чином, чим вище рівень суспільного поділу праці, тим більша кількість товарів з'явиться у реалізації; чим вище рівень продуктивності праці, тим нижчі вартість і ціна вироблених товарів.

Взагалі, світовий досвід показує, що інфляційні хвилі незалежно від того, в їх основі полягає грошовий фактор чи будь-який інший, спочатку певною мірою спустошують економіку, та потім сприяють прогресивним структурним зрушенням. У цей період мають утворюватися нові ринкові структури та механізми на всіх рівнях законодавчої та виконавчої влади, у підприємствах, фірмах та серед суб'єктів господарської діяльності.

Гроші виступають основним інструментом функціонування ринкової системи, бо саме вони опосередковують усі економічні відносини людей з приводу купівлі-продажу результатів їхньої діяльності. Свої функції гроші виконують у результаті безперервного руху в сфері обігу. Між тим, у функції засобу обігу гроші виступають не як самостійне втілення товарної вартості, а як посередник при обміні товарів. Та у процесі суспільного відтворення грошовий обіг вимагає визначення маси грошей.

Зростання грошової маси в обігу на фоні падіння рівня виробництва товарної маси є однією з характерніших ознак інфляційного процесу. Зменшення обсягів товарного виробництва сприяє подальшому зростанню цін і знеціненню грошових знаків, що потребує додаткових емісій, які ще більше активізують руйнівні інфляційні процеси.

Проте головний акцент під час переходу до ринкової економіки треба зробити на стабілізацію товарно-грошових відносин та інших економічних процесів, які більш, ніж будь-які інші, впливають на стан фінансів держави, створювати цільові фонди грошових ресурсів суспільного призначення. Але для цього необхідні відрегульовані товарно-грошові відносини та реально існуюче розширене відтворення. За умов ринкової економіки вони досить міцно між собою пов'язані, оскільки головна маса грошових доходів держави утворюється у сфері матеріального виробництва і через фінанси держава впливає на процеси відтворення.

Гроші і грошовий обіг є основними елементами економіки. Вони виконують функції засобу обігу, засобу вимірювання вартості, засобу накопичення та засобу платежів. Гроші виступають як посередник у відносинах між продавцем та покупцем, забезпечуючи обмін товарів на гроші та грошей на товари.

Грошовий обіг є процесом руху грошової маси між суб'єктами економіки. Він здійснюється за допомогою грошових знаків, які виступають як посередники в обміні товарів. Грошовий обіг є необхідною умовою функціонування ринкової економіки.

Грошовий обіг є процесом руху грошової маси між суб'єктами економіки. Він здійснюється за допомогою грошових знаків, які виступають як посередники в обміні товарів. Грошовий обіг є необхідною умовою функціонування ринкової економіки.

Грошовий обіг є процесом руху грошової маси між суб'єктами економіки. Він здійснюється за допомогою грошових знаків, які виступають як посередники в обміні товарів. Грошовий обіг є необхідною умовою функціонування ринкової економіки.